

Poved (enostavčna, večstavčna/zložena) je najmanjša pomensko in oblikovno zaokrožena množica povezanih besed, že sama je lahko besedilo. **Slovična sestava** povedi nam pove, iz koliko stavkov je sestavljena in kakšna so razmerja med njimi. **Stavek** sestoji iz besed, zbranih okrog ene glagolske oblike. Njegove dele imenujemo **stavčni členi** (povedek, osebek, predmet, prislovno določilo) in nosijo podatke o tem, kaj se dogaja, kaj kdo dela... Njihove splošne lastnosti so *vloga in vrsta, vprašalnica, pomenska povezanost, oblika, oblikovna povezanost, sestava, položaj v stavku ter število*. Delimo jih na *napovedljive (vezljive) in nenapovedljive (nevezljive)*. Glede na sestavo jih delimo na *gole* (iz ene polnompomske besede) in *zložene* (iz več). Povedek in osebek se lahko pojavita samo enkrat v stavku, predmet in prislovno določilo pa večkrat. **Vrsta stavkov: dvodelni** (osebek+povedek) ter *enodelni* (glagolski-brez osebka, neglagolski-brez povedka). Neglagolske enodelne stavke lahko imenujemo tudi pastavki. **Povedek** je stavčni člen, ki izraža dogajanje (kaj se dogaja/zgodi?). Peter je zdrav – zloženi. Peter je zaspal – goli. le.mora=vez, študentka.prebrati=povedkovo določilo. Je – pomensko nepopolni glagol (s povedkovim določilom). Je odprla – pomensko popolni glagol (s povedkovim prilastkom). **Osebek** je tisti stavčni člen, ki pomenski dopolnjuje povedek s podatki kdo/kaj nekaj počne. Načeloma so v imenovalniku, izjemoma v rodniku. Včasih je izpuščen, ko prepoznamo osebo iz osebne glagolske oblike v povedku. Če je v povedku brezosebni glagol, pa oseba nimamo. Oblika ni odvisna od nobenega stavčnega člena, nadrejen je povedku (določa mu osebo, število in spol). Iz ene polnompomske besede=goli osebek, iz več polnompomskih (enakovrednih=priredno, neenakovrednih=podredno) zloženi. Podredno zloženi osebki: jedro(ravna črta)+prilastek(ravna črta+pikice). Privedniška beseda je levi prilastek, ujemalni. Samostalniška beseda, prislov sta levi prilastek, neujemalni. **Predmet** je tisti stavčni člen, ki dopolnjuje povedek s podatkom, na koga/kaj dejanje prehaja. Ima več vprašalnic. Povadi je v enem izmed neimenovalniških sklonov, redko tudi glagol v nedoločniku – Zdravnik mu je prepovedal kaditi. Prav tako kot osebki je lahko gol ali priredno/podredno (dve črti+pikice) zložen. Lahko jih je več v stavku. **Prislovno določilo** ki dopolnjuje povedek s podatki o okoliščinah – kraju, času, načinu, vzroku. Glede na te okoliščine jih tudi delimo. V stavku jih je lahko več. Več je tudi vprašalnic. Ponavadi je prislov (ponoči) ali predložna zveza (v sredo), redko sam.beseda ali besedna zveza v rod. ali tož. (avgusta, vso noč). Tudi prislovno določilo je lahko golo ali priredno/podredno zloženo. Pri krajevni oz. časovni prislovi je jedro levi prislov (*tam doli, jutri zjutraj*), pri načinovnih pa desni (*zelo lepo*). **Zveza stavkov**: večstavčne ali zložene povedi so iz najmanj dveh stavkov (osnovni in dopolnjevalni). Dopolnjevalni stavek, ki dopolnjuje celotni osnovni stavek je v njim v enakovrednem razmerju, če dopolnjuje le njegov del pa v nesnakovrednem. Tako so povedi lahko priredno ali podredno zložene. **Priredno** zložene povedi so iz najmanj dveh enakovrednih stavkov, ob osnovnem pa stoji glavni. Vrste: **vezalno** (sočasni dogodek, vezniki *in, pa, ter*, možno tudi brezvezje ali mnogovezje), **stopnjevalno** (dopolnjevalni stavek izraža sočasni ali zaporedni dogodek, hkrati poudarja njegovo izrazitost oz.nepričakovanost, vezniki *ne samo-temveč tudi, ne le-temveč tudi/marveč tudi/ampak tudi, ne-ne, niti-niti*), **ločno** (dopolnjevalni stavek dopolnjuje osnovnega z izbirno možnostjo, vezniki *ali-ali, bodisi-bodisi*), **protivno** (dopolnjevalni stavek izraža neskladnost oz.nasprotje osnovnega, vezniki *ampak, tudi, pa, ali, a*), **posledično** (v dopolnjevalnem je izražena posledica dejanja, stanja iz osnovnega, veznik *zato*), **pojasnjevalno** (trditve osnovnega je dopolnjena z pojasnilom oz.dokazom, vezniki *saj, kajti, namreč*), **sklepno** (dopolnjevalni stavek dopolnjuje osnovnega s sklepom, veznik *toje*). **Podredno** so zložene tiste večst.povedi, v katerih dopolnjevalni stavek ne dopolnjuje celotnega osnovnega, temveč le njegov del (odvisnik+glavni stavek). Le eden od stavkov je lahko glaven, odvisnih pa je lahko več. Odvisniki *iste stopnje* – vsi so odvisni od glavnega stavka, **raznih stopenj** – vsak naslednji odvisen od predhodnega. Ločimo dve vrsti odvisnikov:1.**dopolnjujejo povedek glavnega stavka** s podatki: *o okoliščini dejanja/stanja v glavnem stavku – **prislovnodoločilni** - krajevni,časovni,načinovni,namerni,pogojni,dopustni, vezniki:ko,kot, ker,da,če,čepprav,prislovni zaimki:kjer,kamor,(od) koder,kadar,kakor.*o vsebini dejanja v gl.stavku – **osebkovi** ali **predmetni**,veznik:da; člena: naj,ali; vprašalni zaimki: kdo,kakšen,kje *o bitju(stvari, pojmu), ki se mu pripisuje dejanje/stanje v gl.stavku – **osebkovi** – sam.zaimek: kdor/kar v imenovalniški obliki *o bitju(stvari,pojmu),na katero prehaja dejanje gl.stavka – **predmetni** – sam.zaimek: kdor/kar v neimenovalniških oblikah. 2.**dopolnjujejo samostalniško besedo (prilastkovi odvisniki)**; odvisnik vsebuje podatek o njeni *lastnosti (kaksršno), *vrsti (v katerih), *imjetju (čigar), *količini(kolikor). Prilastkovi odvisniki lahko stojijo sredi glavnega stavka, ki je razcepjen na dva dela. Večstavčnim povedim lahko določimo **stavčno sestavo** – število stavkov in vrsto razmerja med njimi (priredno, podredno). V podrednih povedih lahko **določimo** glavne in odvisne stavke, njihov položaj in vrsto odvisnikov. **Večpavedno besedilo** je lahko **enogovorno** (sporočevalec) ali **dvogovorno** (vsaj en sporočevalec in prejemnik). **Razmerja med povedima: pomensko (koherenca)** – časovno, vzročno, posledično, namerno, pogojno, protivno, pojasnjevalno, sklepno, naštevalno; ponavadi izraženo s časovnim prislovom (nato) ali prirednim veznikom (zato,vendar,zatorej,namreč), **oblikovno/slovično (kohezija) in aktualnostno**.